

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΚΑΙ ΕΠΑΛ (ΟΜΑΔΑ Β')
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 30 ΜΑΪΟΥ 2014 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Να δώσετε το περιεχόμενο των παρακάτω όρων:

- α. Δεκεμβριστές
- β. Σχέδιο Σουμάν
- γ. Συμφωνία Ζυρίχης – Λονδίνου (1959)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος** δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση:

- α. Η μεγάλη οικονομική κρίση των ετών 1929-1932 είχε ως αφετηρία την αιφνίδια ραγδαία πτώση των τιμών στο χρηματιστήριο του Λονδίνου.
- β. Η κατάληψη της Πολωνίας από τους Γερμανούς είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία του *γκέτο της Βαρσοβίας*, όπου συγκεντρώθηκαν, υπό περιορισμό, 500.000 Εβραίοι.
- γ. Η απόβαση των Συμμάχων στη Νορμανδία, στις 6 Ιουνίου του 1944, έγινε σε εφαρμογή του σχεδίου «Μαρίτα».
- δ. Τον Δεκέμβριο του 1974 διενεργήθηκε στην Ελλάδα δημοψήφισμα για τη μορφή του πολιτεύματος, στο οποίο επικράτησαν οι υποστηρικτές της αβασίλευτης δημοκρατίας.
- ε. Το Τείχος του Βερολίνου έγινε το σύμβολο της διαίρεσης της Ευρώπης έως την πτώση του, το 1989.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Β1

Ποιες συνθήκες ευνόησαν την επικράτηση της επανάστασης του 1821 στη νότια Ελλάδα;

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Β2

Ποια ήταν τα βασικά γνωρίσματα του εργοστασιακού συστήματος κατά τη βιομηχανική επανάσταση;

Μονάδες 10

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Αξιολογώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφερθείτε:

- α) στον ανταγωνισμό Ελλήνων και Βουλγάρων, στο πλαίσιο του Μακεδονικού Αγώνα, μέχρι το κίνημα των Νεοτούρκων (μονάδες 13) και
- β) στις προσπάθειες, από ελληνικής πλευράς, για την ενίσχυση του αγώνα αυτού (μονάδες 12).

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Η πορεία των διπλωματικών εξελίξεων σε συνδυασμό με την απήχηση της φιλοβουλγαρικής προπαγάνδας στο εξωτερικό και την ένταση της τρομοκρατικής δραστηριότητας των ανταρτικών ομάδων στις μακεδονικές επαρχίες, οδηγούσαν στη συνέγερση της ελληνικής κοινής γνώμης και την παρόθηση της ελληνικής κυβερνήσεως στην ανάληψη δραστικών πρωτοβουλιών. Από το 1903, δραστήριοι υπηρεσιακοί φορείς, εκπρόσωποι ποικιλώνυμων συλλόγων και απλοί ιδιώτες έτειναν να συμβάλλουν με χρηματικά κονδύλια και σύντομες ενέργειες στη διαφώτιση της διεθνούς κοινής γνώμης για τα προβλήματα του ελληνισμού της Μακεδονίας και της Θράκης. Δημοσιεύματα βασισμένα σε υπεύθυνα στατιστικά στοιχεία, ομιλίες και άρθρα επιφανών Ευρωπαίων δημοσιολόγων υπέρ των ελληνικών δικαιών και, ακόμη, σύσταση φιλελληνικών συλλόγων στο Παρίσι και το Λονδίνο, προορισμένων να ανακόψουν το ρεύμα της φιλοβουλγαρικής προπαγάνδας, προάγγελλαν μία νέα, περισσότερο δυναμική, αντίληψη στη διαχείριση των εθνικών υποθέσεων. [...] Πρωταγωνιστικό ρόλο διαδραμάτισε ο Γερμανός Καραβαγγέλης, Μητροπολίτης Καστοριάς από το 1900, ιεράρχης προορισμένος, με το ψυχικό σθένος, τη δύναμη επιβολής και την αίσθηση ρεαλισμού που τον διέκριναν, να μεταβληθεί σε εμψυχωτή και σταυροφόρο της εθνικής ιδέας, σε χώρο που ξεπερνούσε τα όρια της δικαιοδοσίας του. Η προσπάθεια για τον εντοπισμό και το συντονισμό των ενεργειών των γηγενών Ελλήνων που θα ήταν δυνατό να στρατευθούν στον αγώνα για την περιστολή της τρομοκρατίας στην ύπαιθρο και τις κωμοπόλεις της Μακεδονίας ήταν εύλογο να ενθαρρυνθεί από τις τοπικές ελληνικές προξενικές αρχές. Οι εγγενείς όμως δυσχέρειες ενός ανάλογου εγχειρήματος, [...] συνετέλεσαν στη συγκέντρωση και την αναδοχή του κύριου βάρους της προσπάθειας για την ενεργοποίηση του τοπικού στοιχείου από το Γερμανό Καραβαγγέλη. [...]

Κων. Σβολόπουλου, Η ελληνική εξωτερική πολιτική 1900-1945, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Πολιτική και Ιστορία, Αθήνα 19974, σσ.41-42.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

[Ο Παύλος Μελάς] έγραφε στη γυναίκα του Ναταλία στις 21 Αυγ./3 Σεπτ.: «Αναλαμβάνω αυτόν τον αγώνα με όλην μου την ψυχήν και με την ιδέαν ότι είμαι υποχρεωμένος να τον αναλάβω. Είχα και έχω την ακράδαντον πεποίθησιν ότι δυνάμεθα να εργασθώμεν εν Μακεδονία και να σώσωμεν πολλά πράγματα. Έχων δε την πεποίθησιν ταύτην, έχω και υπέρτατον καθήκον να θυσιάσω το παν όπως πείσω και Κυβέρνησιν και κοινήν γνώμην περί τούτου».[...]

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΔ', *Νεώτερος Ελληνισμός από 1881 ως 1913*, Εκδοτική Αθηνών Α.Ε., Αθήνα 2000², σσ. 239-240.

ΘΕΜΑ Δ1

Αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφερθείτε:

- α) στις στρατιωτικές επιχειρήσεις του δυτικού μετώπου, κατά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, μέχρι το καλοκαίρι του 1918 (μονάδες 13) και
- β) στις συνθήκες που επικρατούσαν στα χαρακώματα (μονάδες 12).

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος διέψευσε πολλούς στρατιωτικούς ειδήμονες που πίστευαν ότι θα τελείωνε γρήγορα: Οι ανοιχτές πολεμικές επιχειρήσεις ελιγμών και μετακινήσεων στρατευμάτων, γρήγορα σταμάτησαν στο Δυτικό Μέτωπο – τη γραμμή μάχης που απλωνόταν διαμέσου της Γαλλίας, από την Ελβετία μέχρι τη Βόρεια Θάλασσα, όπου μαινόταν ο πόλεμος για τα επόμενα τέσσερα χρόνια. Μετά την αρχική

προώθηση γερμανικών στρατευμάτων στη Γαλλία, οι αντίπαλοι στρατοί ακινητοποιήθηκαν σε ένα απέραντο δίκτυο χαρακωμάτων, από το οποίο εξαπολύονταν επιθέσεις για την εκδίωξη του εχθρού, συνήθως τις σκοτεινές ώρες πριν από τα χαράματα.[...]

Μάχες που δεν κατέληγαν πουθενά σχεδόν, καταβρόχθιζαν τους άνδρες που πολεμούσαν. Πάνω από 600.000 στρατιώτες σκοτώθηκαν ή τραυματίστηκαν όταν οι Γερμανοί, χωρίς επιτυχία, πολιορκήσαν το γαλλικό οχυρό του Βερντέν, κοντά στα ανατολικά σύνορα της Γαλλίας, για διάστημα έξι μηνών, την άνοιξη του 1916. Στη μάχη κατά μήκος του ποταμού Σομ, που κράτησε από τον Ιούλιο μέχρι τον Οκτώβριο του 1916 και η οποία χάρισε στους Αγγλογάλλους όχι περισσότερα από λίγα χιλιόμετρα, οι Γερμανοί έχασαν 500.000 στρατιώτες, οι Βρεταννοί 400.000 και οι Γάλλοι 200.000. [...]

E. Burns, *Ευρωπαϊκή Ιστορία. Εισαγωγή στην Ιστορία και τον Πολιτισμό της νεότερης Ευρώπης*, τ.Β', επιμέλεια-εισαγωγή Ι.Σ. Κολλιόπουλος, μτφρ. Τάσος Δαρβέρης, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1985, σσ. 265, 266.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

[...] Πόσον καιρό κρατάει όλο αυτό; Βδομάδες – μήνες ή χρόνια; Μόνο μέρες. Βλέπουμε το χρόνο να περνά πάνω στ' άχρωμα πρόσωπα των νεκρών, τρώμε μηχανικά, τρέχουμε, τρυπούμε κορμιά με τις ξιφολόγχες, πυροβολούμε, σκοτώνουμε, ξαπλώνουμε κει πέρα, είμαστε εξασθενημένοι, παραδομένοι [...]

[...] Τα πολυβόλα θερίζουν. Ξέρω ότι τα συρματοπλέγματά μας είναι πολύ δυνατά και σχεδόν αδιαπέραστα – σε μερικά σημεία είναι φορτωμένα με ισχυρό ηλεκτρικό ρεύμα. Οι πυροβολισμοί από τα τουφέκια δυναμώνουν. [...]

[...] Έχουμε πια συνηθίσει και τους ποντικούς στο χαρακώμα. Έρχονται κι αυτοί από την ουδέτερη ζώνη – και ξέρουμε για ποιο λόγο. [...] Τη νύχτα ακούμε πάλι το θόρυβο από τις μηχανές, πίσω απ' τις εχθρικές γραμμές. Όλη μέρα, έχουμε μόνο τον κανονικό βομβαρδισμό, έτσι που είμαστε σε θέση να επιδιορθώσουμε τα χαρακώματα. [...]

[...] Πίσω μας βρίσκονται βροχερές βδομάδες – γκρίζος ουρανός, γκρίζα, υγρή γη, γκρίζος θάνατος. Μόλις βγούμε έξω η βροχή μάς μουλιάζει αμέσως κάτω απ' τις χλαίνες και τ' αδιάβροχά μας· και μένουμε βρεγμένοι όλο τον καιρό που βρισκόμαστε στην πρώτη γραμμή. Ποτέ δε στεγνώνουμε. Αυτοί που φορούν ψηλές μπόττες, δένουν τσουβάλια με άμμο μπρος στα χαρακώματα, έτσι που να μη πλημμυρίσουμε πολύ γρήγορα· τα όπλα μας έχουν παλιώσει, τα ρούχα μας το ίδιο, όλα έχουν μουλιάσει και λυώνουν, το χώμα γίνεται μια λαδερή μάζα κι ανάμεσά του βλέπεις κίτρινες λιμνούλες με κόκκινες ραβδώσεις από αίμα, όπου νεκροί, τραυματίες κι όσοι καταφέρνουν να επιβιώσουν βουλιάζουν αργά και σιωπηλά. [...]

Έριχ Μαρία Ρεμάρκ, *Ουδέν Νεώτερον από το Δυτικόν Μέτωπον*, μτφρ. Δ. Κωστελένος, Εκδ. Δαρέμα, Αθήνα χχ, σσ. 110, 170, 106, 218.

*Όλα τα κείμενα αποδόθηκαν σε μονοτονικό· διατηρήθηκε όμως η ορθογραφία τους.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

α. Δεκεμβριστές: Ομάδα συνωμοτών αξιωματικών, οι οποίοι το Δεκέμβριο του 1825 επιχείρησαν στη Ρωσία αποτυχημένο πραξικόπημα κατά της μοναρχίας, με σκοπό να ανατρέψουν το απολυταρχικό καθεστώς. Ο νέος μονάρχης Νικόλαος Α΄ αντέδρασε δυναμικά και κατέστειλε την επανάσταση (σχ. βιβλίο σελ. 15 και σελ. 242)

β. Σχέδιο Σουμάν: σχολ. βιβλίο σελ. 154 «Η έναρξη της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης... (σελ. 155) υπερεθνικής Αρχής»

γ. Συμφωνία Ζυρίχης – Λονδίνου (1959): σχολ. βιβλίο σελ. 163 «Το Φεβρουάριο του 1959... Αύγουστο του 1960» (σελ. 164)

ΘΕΜΑ Α2

- α. Λάθος
- β. Σωστό
- γ. Λάθος
- δ. Σωστό
- ε. Σωστό

ΘΕΜΑ Β1

Σχολικό βιβλίο σελ. 26 «Από την Πελοπόννησο είχαν αποσυρθεί... στην επικράτηση των επαναστατών στη νότια Ελλάδα»

ΘΕΜΑ Β2

Σχολικό βιβλίο σελ. 41 «Τρία ήταν τα βασικά γνωρίσματα... εκδηλώθηκε πρώτα στην Αγγλία»

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

α) Σχολ. βιβλίο σελ. 63 «Οι Βούλγαροι ανέπτυξαν το εθνικό τους κίνημα... (σελ. 66) βρέθηκαν σύμμαχοι εναντίον των Τούρκων»

β) Στο συγκεκριμένο υποερώτημα η απάντηση βασίζεται κυρίως στα δοθέντα ιστορικά παραθέματα, τα οποία επιβεβαιώνουν εν μέρει τα στοιχεία της θεωρίας του σχολικού εγχειριδίου.

Συγκεκριμένα:

- Το δευτερογενές ιστορικό παράθεμα του Κων/νου Σβολόπουλου επισημαίνει την επιτακτική ανάγκη να ενισχυθεί ο Μακεδονικός Αγώνας από την ελληνική πλευρά, δεδομένων των διπλωματικών εξελίξεων (Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου που εξασφάλιζε πρόσκαιρα τη «Μεγάλη Βουλγαρία» εις βάρος των ελληνικών διεκδικήσεων σε Μακεδονία και Θράκη), την απήχηση της βουλγαρικής προπαγάνδας και τις βιαιότητες των Βουλγάρων ανταρτών-κομιτατζήδων-ενάντια στο ελληνικό στοιχείο της Μακεδονίας.
- Πρωτοβουλίες έλαβαν από το 1903 υπηρεσιακοί φορείς, σύλλογοι και ιδιώτες τόσο με υλικά μέσα (χρηματικά κονδύλια) όσο και με ηθικά μέσα (ενημέρωση της διεθνούς κοινής γνώμης σχετικά με το πρόβλημα με δημοσιεύματα, άρθρα και ομιλίες ή σύσταση φιλελληνικών συλλόγων στο εξωτερικό, με στόχο να αποκρουστεί η βουλγαρική προπαγάνδα)

- Κορυφαία μορφή του αγώνα αυτού ήδη από το 1900 αναδείχθηκε ο Μητροπολίτης Καστοριάς, Γερμανός Καραβαγγέλης, ένας ισχυρός, επιβλητικός και ρεαλιστής ιεράρχης που ανέλαβε την προάσπιση της εθνικής ιδέας αλλά και την ενεργοποίηση του ντόπιου ελληνικού στοιχείου της Μακεδονίας για τη συμμετοχή στον αγώνα.
- επικουρικό ρόλο στην κινητοποίηση και το συντονισμό των ενεργειών των γηγενών Ελλήνων ανέλαβαν και οι τοπικές ελληνικές προξενικές αρχές.
- Καταλυτική υπήρξε φυσικά η συμμετοχή και αυτοθυσία του Παύλου Μελά στο Μακεδονικό Αγώνα, όπως επισημαίνεται και στο πρωτογενές ιστορικό παράθεμα που συμπεριλαμβάνεται στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους. Ειδικά από το δεύτερο παράθεμα διαφαίνεται ο πατριωτισμός όλων των Ελλήνων που ενεπλάκησαν στον αγώνα προάσπισης και διεκδίκησης της Μακεδονίας στις αρχές του 20^{ου} αιώνα.

ΘΕΜΑ Δ1

α) Σχολ. βιβλίο σελ. 78 «Το δυτικό μέτωπο... που φαινόταν πως δε θα τελείωνε ποτέ.»
Σχολ. βιβλίο σελ. 80 «Στο δυτικό μέτωπο... είχε κριθεί.»

- Χαρακτηριστικά επεξηγείται από το πρώτο δοθέν ιστορικό παράθεμα του E. Burns «Ευρωπαϊκή Ιστορία» ότι με τον όρο δυτικό μέτωπο ονομάζεται η γραμμή μάχης που απλωνόταν διαμέσου της Γαλλίας, από την Ελβετία μέχρι τη Βόρεια θάλασσα.

β) Αναφορικά με τις συνθήκες που επικρατούσαν στα χαρακώματα χαρακτηριστικά είναι και τα δύο δοθέντα ιστορικά παραθέματα

- Ο E. Burns επισημαίνει ότι ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος γνωστός και ως ο «Μεγάλος Πόλεμος» ή ο «Πόλεμος των χαρακωμάτων» υπήρξε ένας απροσδόκητος, σε σχέση με τις αρχικές προβλέψεις, μακρύνς πόλεμος, που χαρακτηριζόταν από μια φθοροποιό στασιμότητα με πρωτόγνωρες για την ανθρωπότητα ανθρώπινες απώλειες (χαρακτηριστικά αναφέρονται 600 χιλιάδες νεκροί στην πολιορκία του γαλλικού οχυρού Βερντέν το 1916 και πάνω από 1 εκατομμύριο νεκροί στη μάχη του ποταμού Σομ.)
- Στα χαρακώματα θυσιάστηκε το «άνθος» της ευρωπαϊκής νεότητας της εποχής και όπως τονίζεται και από το παράθεμα του Έριχ Μαρία Ρεμάρκ «Ουδέν Νεώτερον από το Δυτικόν Μέτωπον», το σύστημα αυτό των αμυντικών οχυρώσεων εκτός του ότι προσέδωσε μια στατική μορφή στις πολεμικές επιχειρήσεις και συνετέλεσε στην παράταση του πολέμου, συνέβαλε, εξάλλου, στην αίσθηση ματαιότητας και στην υποβολή σε σκληρή δοκιμασία της ψυχικής ισορροπίας των στρατιωτών λόγω των απάνθρωπων συνθηκών που επικρατούσαν εκεί (καθημερινή αναμέτρηση με το θάνατο, άθλιες συνθήκες υγιεινής, αντίξοες καιρικές συνθήκες, αίσθημα παράδοσης, εγκατάλειψης και σήψης)

ΚΡΙΤΙΚΗ

Τα θέματα του μαθήματος της Ιστορίας Γενικής Παιδείας ήταν σαφή και μάλλον αναμενόμενα για τους σωστά και ολοκληρωμένους υποψηφίους. Τα ζητούμενα ήταν ευκρινή και όσον αφορά στην Α΄ ΟΜΑΔΑ ερωτήσεων σχετικά ευσύνοπτα. Στη Β΄ ΟΜΑΔΑ ερωτήσεων, όπως γενικά απαιτείται στις ερωτήσεις που συνοδεύονται από ιστορικά παραθέματα, ο υπονήφιος κλήθηκε να επιστρατεύσει τόσο τις ιστορικές του γνώσεις, όσο και την κριτική-συνδυαστική του ικανότητα και τα ερωτήματα ήταν σαφώς πιο απαιτητικά και εκτενέστερα, ωστόσο σαφή και ευκρινή.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΝΑΝΤΙΑ-ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Τ.